

PAPER DETAILS

TITLE: HATIR İÇİN TASIMA = (GIVING A LIFT)

AUTHORS: Yasemin Durak,Turan Sahin

PAGES: 339-362

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/230786>

HATIR İÇİN TAŞIMA

(GIVING A LIFT)

Yard. Doç. Dr. Yasemin Durak*

Yard. Doç. Dr. Turan Şahin**

Özet

Bireylerin sahip oldukları araçların artışıyla sıkça gündeme gelen hatır taşımacılığının önemi gün geçtikçe artmaktadır. Toplumdaki pek çok insan mutlaka hatır için taşımadan yararlanmıştır. Hatır için taşıma, günümüzde sadece insanların tanıdıkları kişilerle değil; “otostop” şeklinde ifade edilen, hiç tanımadığı kişilerle bile ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de, hatır için taşımanın hukuki niteliğinin ve sorumluluğun sınırlarının çok iyi bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Zira her gün insanlar sonunun nerelere kadar uzanabileceği konusunda hiçbir fikri olmadan, başkalarının arabasına binmekte veya arabasına başkalarını davet etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Taşıma, hatır taşımacılığı, ücretsiz taşıma, hatır için araç kullanılması, otostop

Abstract

The incidence of giving a lift is increasing day by day as the number of vehicles individuals has increased. Many people in the society have certainly benefitted from a lift. People give a lift not only to people they know but also to people they do not know, which is also known to be “hitchhiking”. Therefore, legal qualifications and responsibility of giving a lift is to be determined very well as everyday people get in the cars of other people or offer giving a lift to other people without considering its possible results.

Keywords: transportation, giving a lift, free transportation, letting somebody to drive a car as a favor, hitchhiking

* Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

** Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

I. GENEL OLARAK

2918 sayılı Kanun'dan önce, hatır için taşımaya yönelik bir düzenleme bulunmamakta idi. Ancak doktrinde, hatır için taşıma veya hatır için aracın kullanılması, tazminat talebinde, BK. m. 51'e göre indirim yapılabileceği savunulmakta idi. Bu düşünceler dikkate alınarak hatır için taşımada, 2918 sayılı Kanun uyarınca genel hükümlere göre sorumluluk söz konusu olacaktır¹.

Hatır için taşıma KTK. m. 87 f. 1'de düzenlenmiştir. Bu hükme göre, "Yaralanan veya ölen kişi, hatır için karşılıksız taşımakta ise veya motorlu araç, yaralanan veya ölen kişiye hatır için karşılıksız verilmiş bulunuyorsa, işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu ve motorlu aracın maliki ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlardan dolayı sorumluluk, genel hükümlere tabidir."

Karayolları Trafik Kanunu'na göre söz konusu sorumluluk, tehlike sorumluluğudur. Tehlike sorumluluğu, kusura dayanmayan, sözleşme dışı bir sorumluluk türüdür. Burada sorumluluk, tehlikenin gerçekleşmesiyle meydana gelir². Ancak her ne kadar, hatır için taşıma Karayolları Trafik Kanunu'nda yer alsa da, burada KTK. m. 87 f. 1 hükmü gereği genel hükümlere başvurulacaktır.

Araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu 17.10.1996 tarihli 4199 sayılı Kanun'la getirilmiştir. Burada işleten kavramının³ da ne olduğunun tespiti çok önemlidir. Kanun hükmünden anlaşılan işleten, araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi ve motorlu aracın malikidir.

Araç sahibinin insani bir düşünce ile hareket etmesi ve taşımanın doğrudan doğruya taşınan yolcunun yararına yapılması halinde, araç sahibini, üçüncü şahısların uğradıkları zararlarda olduğu gibi tam bir sorumlulukla bağlı tutmak hakkaniyete uygun düşmediğinden sorumluluğun hafifletilmesi uygun görülmektedir⁴.

¹ Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 8. Baskı, İstanbul 2010, s. 653.

² Trafik kazalarında tehlike kavramı için bkz. Adal Erhan, Motorlu Taşıtın, Hususiyle Otomobilin Mahiyetinde Meydana Gelen Tehlikenin Tayini, BATİDER, 1966, C. 3, S. 4, s. 704 vd.; Tunç, Ramazan, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre İşletenin Hukuki Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve İşletene Tanınan Genel Kurtuluş Kanıtı (I), YD, 1991, s. 525 vd.; (II) YD, 1992, s. 169 vd.

³ İşleten kavramının tespiti için bkz. Özsunay, Ergun, Trafik Hukukunda Zarar Giderimi Sorumlusu Olarak İşleten (Araç Sahibi) Kavramına İlişkin Bazı Sorunlar, BATİDER, 1971 - 1972, C. 6, s. 85 vd.; Özsunay, Ergun, Trafik Hukuku Bakımından Sorumlu Şahsın Tespitinde "Maddi Sistem", İÜHFM, 1970, C. 35, s. 553 vd.; Özsunay, Ergun, Trafik Hukukunda Sorumlu Kişi Olarak İşleteni Tayin Bakımından Trafik Sicilinin Rolü, MHAD, 1970, s. 87 vd.; Adal, Erhan, Motorlu Taşıtın İşletilmesi, BATİDER, 1965, C. 3, S. 1, s. 147 vd.; Doğanay, İsmail, Karayolları Trafik Kanunu'nun, Hemen Değiştirilmesini Zorunlu Kılan Sebepler Nelerdir?, Osman F. Berki'ye Armağan, Ankara 1977, s. 277 vd.; Atabek, Reşat, Trafik Kanunu Mucibince Nakil Vasıtasını Kullanan Kimdir?, İBD, 1954, C. 28, s. 565 vd.; Nomer, Haluk N., 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu, İBD, 1992, s. 36 vd.

⁴ Özsunay, Ergun, Araç Sahibinin Hatır İçin Ücretsiz Taşıdığı veya Aracını Hatır İçin Ücretsiz Olarak Kullandığı Şahıslara Karşı Sorumluluğu, İÜHFM, 1966, C. 32, s. 162.

II. TERMİNOLOJİ VE TANIM

Doktrinde konuya ilişkin “mutazarrırın taşıtta bedava götürülmesi⁵, bedelsiz taşıma, cemile olarak taşıma⁶, hatır için seyahat⁷, hatır için ücretsiz taşıma, aracı hatır için ücretsiz kullandırma⁸, hatır için karşılıksız taşıma⁹, hatır taşımaları¹⁰” gibi ifadeler kullanılmıştır.

“Hatır için taşıma” ifadesini de kanun koyucu kullanmıştır. Hatır ifadesi, bu hukuki durumun niteliğinin belirlenmesi bakımından önemlidir. Burada “hatır” kavramı ile bir bedel ilişkisinin olmadığı açıktır. Bu nedenle “hatır için taşıma” kavramını kullanmak yeterli olacaktır.

Hatır için taşıma (veya hatır için aracı kullandırma), araç işletenin bir kimseyi, nezaket icabı veya onu memnun etmek için, ücretsiz olarak aracında taşıması veya aracını ona kullandırması şeklinde tanımlanabilir¹¹.

III. HATIR İÇİN TAŞIMANIN UNSURLARI

A. Şahıs Araçla Taşınmalı veya Araç Şahsa Verilmeli

KTK. m. 87 f. 1’den yararlanabilmek için hatır için bir kimsenin ücretsiz olarak araçla taşınması veya aracın hatır için ücretsiz olarak kullandırılması gerekmektedir.

Hatır için taşınan veya hatır için, araç kendisine ücretsiz bırakılan kişinin araca binmesi veya araçtan inmesi de taşıma ve kullanma kavramı içinde değerlendirilmektedir¹². Ancak hatır için taşınan kişi, araçtan indikten sonra, manevra sırasında meydana gelmiş kazalarda, taşıma veya kullandırma son bulduğundan, hatır taşımacılığı söz konusu değildir¹³.

Hatır için taşımada, taşınan kişi araca, kendi rızasıyla binmelidir¹⁴. İşletenin rızası olmadan araca binen ve aracı kullananlar hakkında rıza söz

⁵ Tandoğan, Haluk, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 1. Baskı, Ankara 1981, s. 241.

⁶ Akın, Mehmet Zeki, 6085 Sayılı Trafik Kanunu’nun Mali Mesuliyet ve Mecburi Sigortaya Mütteallik 50 ve 51. Maddeleri Hükümlerini Değiştiren 232 Sayılı Kanun Etrafında Düşünceler, AD, 1961, s. 80.

⁷ Adal, Erhan, Trafik Kazalarında Akit Dışı Hukuki Sorumluluk, İstanbul 1963, s. 113.

⁸ Özsunay, Ergun, Trafik Hukukunda Araç Sahibinin Fiil ve Davranışlarından Sorumlu Olduğu Şahıslar, BATİDER, 1967 – 1968, C. 4, s. 19.

⁹ Antalya, Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, 1. Baskı, İstanbul 2012, s. 672; Ayan, Mehmet, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), 9. Baskı, Konya 2015, s. 286; Oğuzman/Öz, s. 653.

¹⁰ Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2011, s. 19.

¹¹ Franko, Nisim, Hatır Nakliyatı ve Hukuki Mahiyeti, Ankara 1992, s. 19.

¹² Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 169.

¹³ Aşçıoğlu, Çetin, Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları, Ankara 1989, s. 75. Karşı görüş için bkz. Adal, Sorumluluk, s. 115.

¹⁴ Havutçu, Ayşe/Gökyayla, Emre, Uygulamada Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Hukuki Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara 1999, s. 86; Aşçıoğlu, s. 71; Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 169; Tunç, Ramazan, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na Göre İşletenin Sorumluluğunun Ortadan Kalktığı veya Hafiflediği Durumlar, ylt., Ankara 1990, s. 66; Ozanoğlu, Hasan Seçkin, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Sorumlulukların Yarışması ve Rücu Davası, ylt., Ankara 1989, s. 21; Ünal, Salih, Motorlu Araçların Sebep Oldukları Zararların Tazmininde Kusurun Etkisi, ylt., Konya 1997, s. 107.

konusu olmadığı için, hatır taşımacılığına ilişkin hükümler değil, KTK. m. 107 hükmü uygulanır¹⁵.

Hatır için taşımada araca binme teklifinin taşıyan veya taşınan tarafından gelmesinin bir önemi yoktur¹⁶. Teklifin kimden geldiği, tazminatın kapsamını belirlemede önemlidir. Taşımanın, taşınanın yararına olması gerekmektedir¹⁷. Burada taşımanın hatır için gerçekleştirilmesi, taşıyan kişinin menfaatine olmaktadır. Zira kişi gideceği yere zahmetsiz ve ücretsiz bir şekilde ulaşmaktadır.

B. Taşıma ve Kullandırma Ücretsiz Olmalı

Hatır için taşımada en önemli unsur taşımanın ücretsiz olarak yerine getirilmesidir. Burada tespit edilmesi gereken, her ücretsiz taşımanın hatır taşımacılığı kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğidir. Özellikle kişinin aile bireylerini taşıması “hatır” kapsamında değerlendirilmemektedir. Zira aile bireylerinin taşınması hatır değil, ailevi ilişkiler ve yükümlülükler içerisinde değerlendirilmelidir¹⁸. Her ne kadar konu, Karayolları Trafik Kanunu’na

¹⁵ Havutçu/Gökyayla, s. 86; Aşçıoğlu, s. 71; Özkan, Ali Yaşar, Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Motorlu Araç İşletenin ve Araç İşleticisinin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Sorumluluğu, ylt., İstanbul 1999, s. 16; Ünal, s. 107; Turan, Murat, İşletenin Hukuki Sorumluluğu, ylt., Ankara 2001, s. 104. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Özsunay, Ergun, Karayolları Trafik Kanunumuzdaki Büyük Bir Boşluk: Çalışan veya Araç Sahibinin İzni Dışında Kullanılan Motorlu Taşıt Araçlarının Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk, İÜHFM, 1964, C. 30, s. 827 vd.

¹⁶ Aşçıoğlu, s. 71; Tunç, İşleten, s. 66.

¹⁷ Ünal, s. 107; Nomer, İşleten, s. 46.

¹⁸ 11.HD.15.02.2013, E. 2012/2152 K. 2013/2622 “Dava, destekten yoksun kalma tazminatı istemine ilişkindir. Davacının murisinin, dava dışı oğlunun kullanımında olan motosiklette bulunduğu sırada oluşan trafik kazası sonucu vefat ettiği, kazada dava dışı motosiklet sürücüsünün asli kusurlu olduğu çekişmesizdir. Her ne kadar mahkemece tespit edilen tazminattan hatır indirimi yapılmış ise de, yakınlarının taşınmasında taşıyanın da menfaati olduğundan, taşımanın hatır taşıması olmadığı ve bu nedenle de tazminattan hatır indiriminin yapılamayacağı gözden kaçırılmıştır (UYAP).” HGK. 14.03.2012, E. 2011/4-824 K. 2012/134 “Hatır için ücretsiz taşıma ya da kullandırma durumlarıyla ilgili olarak yasalarda özel ve ayrık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, yargısal inançlar, öğretideki görüşler doğrultusunda yasalardaki boşluğun genel hükümlere göre doldurulması ve 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun md.43/I’nin uygulanması yolu ile bir çözüme ulaşılması gerektiği kabul edilmiştir ki, 2918 sayılı KTK. md.87/I ile de genel hükümlerin uygulanmasını öngören bir düzenlemeye gidilmiştir....Böylece, hatır için taşıma ya da vermenin söz konusu olabilmesi için, işletenin taşımak üzere araca aldığı yolcudan veya aracını verdiği kişiden ya hiç karşı edim almamış ya da alsa bile bunun önemsiz olması gerekir. Araçta hatır için taşıma veya aracın hatır için verilmesi, başkasına kolaylık gösterme, iyilik etme düşüncesine dayanır. Her olayda, hâkim, hatır işinin özelliğini göz önünde tutarak işleteni tüm sorumluluktan kurtarabileceği gibi bunu bir indirim nedeni sayarak bölümsel bir giderimin (kısmi bir tazminatın) ödetilmesine de karar verebilir. Somut olaya gelince: Davalılardan Serkan Demiroğlu’nun kullandığı araçta bulunan eşi Selda’nın öldüğü, Selda ile Serkan’ın resmi nikâhlı karı-koca oldukları, olay günü de Selda’nın kişisel bir işi nedeniyle kaza yapan araçta bulunduğu dosya kapsamı ve nüfus kayıtlarından anlaşılmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi hatır için taşımanın söz konusu olabilmesi için, işletenin taşımak üzere araca aldığı yolcudan karşı edim alabilecekken yolcunun hatırı için veya iyilik yapma düşüncesi ile karşı edimi almayıp yolcuyu bedelsiz taşı-

göre ele alınsa da Devlet Demir Yolları bazı kimseleri ücretsiz taşımaktadır. Yine İstiklal Madalyası verilmiş kimseler de devlete ve belediyelere ait araçlarda ücretsiz olarak taşınmaktadır. Bu durumlarda da, bir hatır taşımacılığından söz edilmektedir¹⁹. Burada ücretsiz taşınma dışında hatır taşımacılığının unsurlarının gerçekleşmediği düşünülmektedir. Zira ücretsiz taşıma bir hatır ilişkisinden değil, yasal düzenlemeden kaynaklanmaktadır. Aracı kullanan kişi taşımayı, özgür iradesinden ziyade, yapılmış olan düzenlemeden dolayı ücretsiz gerçekleştirmektedir.

Hatır için taşınan kişi taşınmanın karşılığı olarak değil, fakat taşıma dolaşısıyla taşıyana bazı karşılıklar vermişse, bu karşılığın önemli bir bedel olması gerekmektedir²⁰. Aksi takdirde hatır taşımacılığı söz konusu olmayacaktır. Bir görüşe göre de taşıyanın, taşınandan “ivaz” kabul edilebilecek bir şeyi almaması gerekmektedir²¹. Önemli kabul edilmeyecek surette bir karşılık verilmiş olması hatır taşımacılığının hukuki niteliğini etkilememelidir²². Ancak karşılık önemli olarak nitelendiriliyorsa, taşıma sözleşmesinden söz edilebilecektir.

Diğer bir görüşe göre, taşımada benzin fiyatına ortaklık söz konusu ise, benzine olan ortaklığın mühim bir miktar teşkil edip etmediğine göre tespit yapılmalıdır. Benzin fiyatına düşük bir katılım söz konusu ise, hatır için taşıma niteliği zarar görmeyecektir²³. Araç sahibinin yolculuğunu masrafsız hale getirmek için, arabasına davet ettiği kişilerden para alması, hatır için taşıma olarak kabul edilemez. Zira ortada hatır değil, taşıyan kişinin menfaati ön plandadır. Örneğin, benzine yarı yarıya katılma söz konusu ise kişi hatır olarak taşınmaktan ziyade bedel karşılığı taşınmaktadır. Ancak nezaket icabı araç sahibine yemek ısmarlanması, hatır için taşınmanın niteliğine zarar vermemektedir²⁴.

Yolcunun, araç sahibi tarafından, sırf insani ve ahlaki gayelerle taşınmasında da, yine bir hatır için taşıma söz konusu olduğu vurgulanmıştır²⁵. Deneme sürüşü için bir arabanın müşteriye bırakılması, hatır için taşıma olarak

ması gerekmektedir. Ancak ölen ile davalı-şoför zaten karı-koca olduklarından, eşlerin birbirlerinden herhangi bir karşı edim almak gibi bir durumları söz konusu olamayacağı gibi, tersine eşlerin bir birlerine yardım ve muavenet görevleri bulunmaktadır. Hal böyle olunca, eşler arasındaki zararlandırıcı olayda Borçlar Kanunu’nun 43.maddesinin uygulanmasına olanak bulunmadığından, hükmedilen tazminat miktarından hatır taşıması nedeniyle de yapılacak bir indirim de bulunmamaktadır. Buna göre tazminat miktarından “hakkaniyet indirimi yapılmaması gerektiği” gözetilmeden karar verilmiş olması da bozmayı gerektirmiştir (UYAP)”. Aksi yönde karar için bkz. 4.HD. 20.05.2013, E. 2012/10739 K. 2013/9181 (UYAP).

¹⁹ Franko, Hukuki Mahiyet, s. 22.

²⁰ Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 170; Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, İstanbul 2012, s. 708.

²¹ Deschenaux, Henri/Tercier, Pierre, Sorumluluk Hukuku (Çeviren: Salim Özdemir), Ankara 1983, s. 43.

²² Deschenaux/Tercier, s. 44; Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 171; Çeliktas, Demet, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nda İşletenin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, İzmir 1987, s. 106; Franko, Hukuki Mahiyet, s. 23, 31.

²³ Deschenaux/Tercier, s. 44; Çeliktas, s. 116.

²⁴ Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 171.

²⁵ Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 171.

değerlendirilmeyebilir²⁶. Burada kişinin taşınmasından ziyade, arabayı tanıtmak suretiyle müşteriye satmak esastır. Aynı şekilde, hatır için taşımada manevi bir menfaatin de bulunmaması gerekmektedir²⁷. Menfaatin söz konusu olduğu durumlarda “hatır” unsuru ortadan kalkmaktadır. Ahlaka ve adaba aykırı bir çıkar için de, ücretsiz taşıma, hatır için taşıma olarak değerlendirilmeyecektir²⁸.

Belirtmek gerekir ki, gerek benzin masrafına ortak olmakla gerekse başka türlü karşılıklar veriliyorsa artık “hatır” unsurundan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle hatır için taşımada sadece bir ücretsizlik değil, aynı zamanda bir “karşılıksızlık” durumunun da olması gerekmektedir. Doktrinde hâkim olan görüş de bu yöndedir²⁹.

C. Hatır İçin Taşınan veya Kullanan Kişinin Ölmesi ya da Yaralanması

KTk. m. 87 f. 1’deki düzenleme, hatır için taşınan kişinin veya hatır için aracın karşılıksız bırakıldığı kişinin, ölmesi ya da yaralanması durumunda söz konusu olmaktadır³⁰.

İşleten veya bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumlu tutulabilmesi için, aracında taşıdığı veya aracını verdiği kişinin yaralanması veya ölmesi şeklinde bir zarar meydana gelmelidir. İşleten veya teşebbüs sahibi, hatır için taşınan veya hatır için aracın kendisine verildiği kişinin uğradığı şeye ilişkin zararlardan sorumlu değildir³¹. Zarar, hatır için taşınan kişinin kendisinde meydana gelmelidir. Taşınan kişiye ait eşyada meydana gelen zararlar bu kapsamda yer almaz.

IV. HATIR İÇİN TAŞIMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Hatır için taşımanın hukuki niteliğinin ne olduğuna dair bazı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler sorumluluğun kapsamını ve sınırlarını tespit edeceğinden hukuki niteliğinin belirlenmesi pek çok sorunun da cevabı olacaktır.

Hatır için taşımanın hukuki niteliği hakkında sözleşme ve sözleşme olmadığı görüşü ileri sürülmüştür. Sözleşme olduğunu iddia eden bir kısım yazarlar taşıma sözleşmesi olduğunu³², diğer bir kısım yazarlar vekâlet sözleşmesi olduğunu ve son olarak da isimsiz sözleşme olduğunu iddia etmişlerdir³³.

²⁶ Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 170; Adal, Sorumluluk, s. 115.

²⁷ Çeliktaş, s. 105, dn. 353; Özkan, s. 17.

²⁸ Franko, Hukuki Mahiyet, s. 39.

²⁹ Çeliktaş, s. 105; Adal, Sorumluluk, s. 115.

³⁰ Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 173.

³¹ Turan, s. 104 – 105.

³² Yargıtay’ın demir yollarında meydana gelen bir kaza üzerine verdiği karar şu şekildedir. “Davacılar, çocuklarının davalı Devlet Demir Yolları İşletmesine ait trenin, iyi kapanmamış olan kapısından düşüp öldüğü iddiası ile, davalı işletmeden tazminat talep etmiş olmalarına ve davacıların çocuğunun, sırf küçüklüğü sebebiyle, davacı ile birlikte seyahat ederken, davalı işletme yolcu tarifesine nazaran (yaşı itibarıyla biletsiz seyahat etme) hakkına sahip bulunması hali, taraflar arasında yolcu taşıma sözleşmesinin varlığını ortadan kaldırmayacağına ve kazada ölen çocuğun ailesine atfen, davalı işletmenin usulüne uygun bir şekilde, çok önceden ilan ettiği tarife göre seyahat etmek hakkına sahip bulunmasına binaen, uyuşmazlığın yolcu taşıma sözleşmesine göre, işin

Hatır için taşıma ücretsiz yapıldığı için ve taraflar yaptıkları anlaşma ile herhangi bir sorumluluk altına girmek istemedikleri için, hatır için taşımanın taşıma sözleşmesi olarak değerlendirmesi mümkün değildir³⁴. Zira taşıma sözleşmesi bir ücret karşılığında yapılmaktadır.

6102 tarihli TTK. m. 850'ye göre "Taşıyıcı, taşıma sözleşmesiyle eşya veya yolcu taşıma işini veya ikisini birlikte üstlenen kişidir. Eşya her türlü yükü de kapsar (f. 1). Taşıyıcı, taşıma sözleşmesiyle eşyayı varma yerine götürmeyi ve orada gönderilene teslim etmeyi veya yolcuyu varma yerine ulaştırmayı; buna karşılık, eşya taşımada gönderen ve yolcu taşımada yolcu, taşıyıcıya, taşıma **ücretini ödemeyi** borçlanır (f. 2)." Buradan da taşıma sözleşmesinin ücret karşılığında yapılması gerektiği açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu nedenle hatır için taşımanın taşıma sözleşmesi olmadığı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Hatır taşımacılığının ücretsiz yapılmasından dolayı taşıma sözleşmesi değil, vekâlet sözleşmesi olabileceği de kabul edilmiştir. Bu görüşe göre, ücretsiz taşıma teknik anlamda taşıma sayılamayacağından Türk Ticaret Kanunu'nun taşımaya ilişkin hükümleri uygulama alanı bulamayacaktır. Bunlar hakkında Borçlar Kanunu'nun haksız fiile veya vekâlete ilişkin hükümleri uygulanır³⁵.

Hatır için taşımanın ücretsiz olması, vekâlet sözleşmesinin de ücretsiz yapılabilir olması, hatır için taşımanın vekâlet sözleşmesi kapsamında değerlendirilmesini gerektirmez. Vekâlet sözleşmesinde tarafların sorumluluk altına girmeleri gerektiği için hatır taşımacılığını vekâlet sözleşmesi kapsamında değerlendirmek uygun görünmektedir³⁶. Hatır taşımacılığında taşınan bir sorumluluk altına girmemektedir.

Hatır taşımacılığı Borçlar Kanunu'nda veya ayrı bir kanunda düzenlenmemiştir. Bu nedenle isimli sözleşmeler arasında yer almamaktadır. Ancak ileride ifade edileceği üzere hatır taşımacılığını sözleşme değil sözleşme dışı sorumluluk olarak değerlendirmek daha doğru görünmektedir.

esasları incelenerek hâsıl olan sonucu dairesinde karar vermek gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirir." Kanaatimce de Yargıtay'ın verdiği karar gayet isabetlidir. Burada bir hatır taşımacılığı değil hukuken doğan bir yetkiden dolayı ücretsiz taşıma söz konusudur. 11. HD. 15.10.1980, E. 4809 K. 4890 (Franko, Hukuki Mahiyet, s. 56).

³³ Bu görüşler hakkında geniş bilgi için bkz. Franko, Nisim, Hatır Nakliyatının Hukuki Mahiyeti ve Mesuliyetinin Tanzimi, ABD, 1937, s. 899 vd.

³⁴ Franko, Hukuki Mahiyet, s. 71. 11. HD. 29.04.2013, E. 2012/9517 K. 2013/8440 "Mahkemece, iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre, davalı yanında güvenlik görevlisi olarak çalışan Hüseyin Mızırak'ın 24.04.2003 tarihinde meydana gelen tren kazası sonucu önce yaralanıp daha sonra 02.05.2003 tarihinde vefat ettiği, olayın meydana geldiği günde de herhangi bir taşıma sözleşmesine dayanmaksızın davalının çalışanlarına sağlamış olduğu imkân dâhilinde ücretsiz olarak seyahat ettiği, bu taşımanın bir hatır taşıması olduğu..." (UYAP).

³⁵ Ülgen, Hüseyin, Türk Hukukunda ve Milletlerarası Hukukta Karayolu İle Yolcu ve Bagaj Taşıma, Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından İkinci Taşımacılık Sempozyumu (24 – 25 Ocak 1985), Ankara 1985, s. 8; Arkan, Sabih, Taşıyıcının Ücret Hakkı, Fadıl H. Sur'un Anısına Armağan, Ankara 1983, s. 339.

³⁶ Franko, Hukuki Mahiyet, s. 72.

Hatır için taşımanın hukuki işlem benzeri olduğu görüşünü savunanlara göre hatır için taşımada bir sözleşme ilişkisi bulunmasa da taşımayı hukuki işlem benzeri olarak kabul etmek gerekmektedir³⁷. Burada her ne kadar taraflar bir taahhüt altına girmeseler de yine de tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradelerinin birleşmesi söz konusudur³⁸.

Hukuki işlem benzeri filler irade açıklaması içermektedirler. Ancak bu irade mutlaka hukuki sonuç doğurmak için açıklanmamıştır³⁹. Görüldüğü üzere hatır taşımacılığını hukuki işlem benzeri olarak da değerlendirmek mümkün değildir.

Türk Hukukunda hâkim görüş hatır için taşımanın sözleşme dışı sorumluluk olduğunu kabul etmektedir. Bu görüşü savunanlara göre sözleşmeden söz edebilmek için sadece taraf iradelerinin uyumuş olmaları yetmez; ayrıca tarafların borç altına girme niyetlerinin de olması gerekmektedir⁴⁰. Oysa hatır için taşımada borç altına girme niyeti bulunmamaktadır.

Hatır taşımacılığında, taşıyıcının yolcuya karşı herhangi bir taahhüt altına girme niyetinin olmadığı açıktır⁴¹. Hukuki anlamda bir taahhüt altına girilmiş olmasını da, Türk doktrini sözleşme dışı olarak değerlendirmiştir⁴². Hâkim görüşe göre araç sahibi ile taşınan kişi arasında bir sözleşme söz konusu değildir. Bu nedenle sözleşmeye dayanan sorumluluk unsurlarının uygulanması kabul edilmemektedir⁴³. Hakkaniyet görüşü ise hatır için taşımada hukuki niteliğin tespitinden ziyade ortaya çıkan zararların tazmininde kendini göstermektedir⁴⁴.

V. HATIR İÇİN TAŞIMANIN DÜZENLENMESİ

A. Hatır İçin Taşımanın 1953 tarihli 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Düzenlenmesi

1953 tarihli 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda hatır taşımacılığına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüşe göre⁴⁵ burada 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 50. maddesinin 3. fıkrasından yararlanılabilir⁴⁶. Kazaya uğrayan veya üçüncü bir

³⁷ İyimaya, Ahmet, Hatır Taşımacılığı, YD, Özel Sayı, 1989, C. 15, s. 758.

³⁸ İyimaya, s. 759.

³⁹ Eren, Borçlar Hukuku, s. 161.

⁴⁰ Franko, Hukuki Mahiyet, s. 60 – 61, 72; Akman, Sermet Galip, Sorumsuzluk Anlaşması, İstanbul 1976, s. 124.

⁴¹ Çetintürk, Mustafa, Hatır İçin Taşımada Teminattan İndirim, Bursa Barosu Dergisi, 1980 – 1983, S. 10 – 19, s. 4.

⁴² Erten, Ali, Sorumsuzluk Şartları, Ankara 1977, s. 129; Akman, s. 124.

⁴³ Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 165.

⁴⁴ Özsunay, İÜHFM, 1966, s.177; Töre, Hayrullah Fütuhi, Araç Sahibinin (İşletenin) Sorumluluğu, AD, 1981, S. 3, s. 368; Franko, Hukuki Mahiyet, s. 72; Gökcan, Hasan Tahsin, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2010, s. 561.

⁴⁵ Adal, Sorumluluk, s. 116. Bu görüş Özsunay tarafından tatmin edici bulunmamıştır. Çünkü ETKK. m. 50 f. 3'te zarar görenin kusurunun hafif olmasının, tazminatın indirilmesinde etkili olacağı belirtilmiştir. Bkz. Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 181.

şahsa dayandırılan kusur hafifse, hâkim araç sahibinin sorumlu olacağı tazminatın miktarını, durumu değerlendirerek tespit edecektir. Bu durumda tazminatın indirilmesi veya tamamen ortadan kaldırılması söz konusu olacaktır. Başka bir görüşe göre⁴⁷ Karayolları Trafik Kanunu'ndaki boşluğun Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine göre doldurulması gerekir. Taşınan kişiden ücret alınmaması genel hükümlere göre tazminatta bir indirim sebebi olarak kabul edilmelidir. Bu boşluğun "özel kurtuluş sebebi" olarak kanuna alınması düşünülmüştür⁴⁸. Burada boşluğun Borçlar Kanunu'na göre doldurulması daha uygun olarak düşünülebilir. Zira özel bir kanunda hüküm bulunmayan halde genel kanun hükümleri ile sorunun giderilmesi mümkün olmaktadır.

B. Hatır İçin Taşımanın 1983 tarihli 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Düzenlenmesi

Yukarıda belirtilen görüşler dikkate alınarak 2918 sayılı Kanun'da hatır için taşımada genel hükümlere atf yapılmıştır. Bu durumda hatır için taşımada Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri söz konusu olacaktır⁴⁹. KTK. m. 87 f. 1'e göre araç işleten tehlike sorumluluğu ilkesi gereğince kusursuz olarak değil, kusur sorumluluğu ilkesine göre sorumlu tutulacaktır. Buradaki sorumluluk hatır için taşınan kimsenin yaralanmasından veya ölümünden⁵⁰ kaynaklanan sorumluluktur.

Araçta taşıma veya aracı verme, bir karşı edim, bir ivaz ilişkisine değil, bir hatır ilişkisine dayandığı için kanun koyucu, hatır işini, tazminattan indirim sebebi olarak kabul etmiştir⁵¹.

⁴⁶ ETK. m. 50 için bkz. Tandoğan, Haluk, Trafik Kanunu'nun Hukuki Mesuliyete Dair Hükümlerinde Yapılan Yeni Tadillerin Tahlil ve Tenkidi, BATİDER, 1961, C. 1, s. 75 vd.; Uyar, Talih, Uygulamada İhmal Edilen Bir Hüküm, Trafik Kanunu, Madde 50 ve Düşündürdükleri, AD, 1970, s. 304 vd.; Özden, Rıza, 6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 50. Maddesi Üzerine Bir İnceleme, ABD, 1972, s. 10 vd.; Tunga, Enis, KTK. 50. Maddesine Göre Araç Sahibinin (İşletenin) Sorumluluğunun Olumlu Şartları, Yasa Hukuk Dergisi, 1980/II, C. 3, S. 7 – 12, s. 941 vd.; Damcı, Adnan, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Mesuliyet, BATİDER, 1967 – 1968, C. 4, s. 274 vd.; Akyazan, Sıtkı, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Sorumluluk, BATİDER, 1969, C. 5, S. 2, s. 150 vd.

⁴⁷ Tandoğan, Haluk, Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara 1961, s. 327; Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 181; Özsunay, Ergun, Türk Hukukunda İşletenin Sorumluluğu ve Sorumluluktan Kurtulması Bakımından Kusurun Etkisi ve Önemi, Sorumluluk Hukukunun Güncel Sorunları, Sorumluluk Hukukundaki Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu (Ankara, 21 – 22 Ekim 1977), İstanbul 1980, s. 122. Aynı görüş için bkz. Franko, Hatır Nakliyatı, s. 903.

⁴⁸ Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 241; Adal, Sorumluluk, s. 116; Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 183.

⁴⁹ Eren, Fikret, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları, AÜHFD, 1982 – 1987, C. 39, S. 1 – 4, s. 165. Haksız fiil sorumluluğu için bkz. Von Tuhr, Andreas, Borçlar Hukuku (Çeviren: Cevat Edege), Ankara 1983, s. 361 vd.

⁵⁰ Ölüm halinde sorumluluk için bkz. Özşahin, Alişahin, Haksız Fiilden Doğan Trafik Kazalarında Ölüm Halinde Sorumluluk, AD, 1972, S. 6 – 7, s. 513 vd.

⁵¹ Eren, Borçlar Hukuku, s. 708; Ayan, s. 286.

Bu durumda araç işletenin, kusurunun olmadığını ispatlarsa, hatır için taşınan kişiye karşı herhangi bir sorumluluğu olmayacaktır. Araç işleten kusursuzluğunu, hatır taşımacılığında zararın doğumunda, hatır için taşıdığı kişiler de dâhil, üçüncü kişilerin kusuru bulunduğunu, aracın hatır için bedava kullanıldığında ise araçta bir bozukluk bulunmadığını ya da bozukluk bulunmasına rağmen, aracı hatır için bedava kullanmasına izin verdiği kişiyi bu konuda uyardığını kanıtlayarak ortaya koyabilir⁵². Bir trafik kazasında hatır için taşınan kişi zarar görmüşse, işleten yararına zarardan BK. m. 51'e göre indirim yapılabilir⁵³.

Hatır için taşımada araç işleten kusurlu ise BK. m. 52 şartlar gerçekleşmişse hâkim tazminatta indirimde hükmedebilir veya tazminatı tamamen ortadan kaldıracaktır.⁵⁴ Tazminatta indirim uygulanması ya da tazminatın tamamen ortadan kaldırılması hakkaniyet düşüncesine dayanmaktadır.

Karayolları Trafik Kanunu'na göre meydana gelen kazalarda tehlike sorumluluğu⁵⁵ söz konusu iken hatır için taşımada kusura dayanan sorumluluk esastır. Bu nedenle de ücretli bir taşıma ile ücretsiz bir taşımanın aynı şekilde değerlendirilmesi ve tazminatın kapsamının da aynı olması hakkaniyet düşüncesiyle bağdaşmayabilir. Tazminat kapsamı açısından da değerlendirildiğinde hatır için taşımanın kusur sorumluluğu kapsamında değerlendirilmesi daha doğru olacaktır.

VI. HATIR İÇİN TAŞIMADA ZARARIN SINIRLANDIRILMASININ DAYANDIĞI GÖRÜŞLER

1. Tehlikenin Benimsenmiş Olması Yönündeki İrade Görüşü

Taşınan kişi araca binmiş olmakla doğacak tehlikeleri önceden kabullenmiş olmaktadır. Taşınan kişinin bu durumu neredeyse sorumsuzluk anlaması ile aynıdır⁵⁶.

⁵² Kılıçoğlu, Ahmet, 2918 Sayılı Yasaya Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, BATİDER, 1983, s. 43; Kılıçoğlu, Ahmet M., Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2011, s. 392. Orta kusur kavramı için bkz. Adal, Erhan, Trafik Kazalarında "Orta/Vasat Kusur" Kavramı, İBD, 1968, C. 42, s. 18 vd..

⁵³ Günay, Erhan, Uygulamada Trafik Kazalarında Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara 1995, s. 147; Deryal, Yahya/Genç, Cemal, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Trabzon 2005, s. 176.

⁵⁴ Kılıçoğlu, Motorlu Araç, s. 44; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 392; Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 168; Yıldırım, Selda Devrim, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Motorlu Araç İşletenin ve Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Maddi Tazminat Sorumluluğu, ylt., Isparta 1999, s. 29 – 30.

⁵⁵ Tehlike sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tiftik, M., Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 2. Baskı, Ankara 2005; Tandoğan, Haluk, Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu, BATİDER, 1979, C. 10, S. 2, s. 291 vd.; Uluşan, İlhan, Tehlike Sorumluluğu Üstüne, MHAD, 1970, s. 52 vd.; Deutsch, Erwin, Sorumluluk Hukukunun Temel İlkeleri (Çeviren: Şeref Ertas), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1981, S. 2, s. 254 vd.; Tekinay, Selahattin Sulhi/ Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atilla, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul 1993, s. 672 – 673; Tunçomağ, Kenan, Borçlar Hukuku, 1.Cilt, Genel Hükümler, 4. Baskı, İstanbul 1969, s. 303 – 304.

⁵⁶ Franko, Hatır Nakliyatı, s. 909; Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 759.

Tehlikenin benimsenmiş olması yönündeki irade görüşü bazı yönlerden eleştirilmiştir. Bu eleştirilere göre görüş mantıklı olmakla beraber, olağan taşıma sözleşmesinde de var olan görüşün indirim yol açmaması anlamlıdır. Ayrıca tehlikeleri benimseme ve ön rıza gibi kabulün kesin bir olgu olarak ele alınması mümkün değildir. Potansiyel bir tehlikenin öngörülmesi başka, tehlikenin kabulü ve irade beyanına dönüştürülmesi başkadır. Bu nedenle bu düşünce başka görüşlerin yanında tamamlayıcı bir fonksiyon olarak görülebilir⁵⁷.

2. İlişkinin İvazsızlığı Görüşü

Hatır ilişkisinde araç sahibinin önemli bir menfaati yoktur. Burada taşıyan kişinin yararı ön plandadır. Daha önce de belirtildiği gibi maddi veya manevi bir menfaat söz konusu olduğu takdirde hatır taşımacılığından söz etmek mümkün değildir.

Taşıyan kişinin kendi yararına olmayan, zarar görenin yararına gerçekleştirilen yapma borçlarında, zararın sınırlandırılması, “ilişkinin ivazsızlığına” dayandırılabilir. Türk Hukuk sisteminde bu görüşü benimsenmiştir⁵⁸. Hatır için taşımanın karakteristik özelliği ivazsız olmasıdır. Bu nedenle de zararın sınırlandırılmasının temeli ilişkinin ivazsızlığından kaynaklanmaktadır.

3. Hakkaniyete Dayalı Sınırlandırma Görüşü

İvazsız ilişkilerde, indirimin üst değerde olmasının nedeni hakkaniyettir. Hatır taşımacılığında da zarar görenin yararına ve taşıyanın hiçbir yararı olmadığı halde yapılan taşıma işinde zararın tamamından sorumlu olması, adalet duygusuna zarar vermektedir. Hakkaniyet gereği meydana gelen zararın olayın ağırlığı içinde hâkim tarafından indirim yoluyla sınırlandırılmasını gerektirir. Tazminatta sınırlandırma, şayet taşıma teklifi araç sahibi tarafından gelmişse indirim daha az olacaktır. Bununla birlikte taşıyanın kusurunun ağır olması durumunda indirim söz konusu olmaz⁵⁹. Taşıyan kimse, taşınan kimseden bir menfaat elde etmiş ise indirim az olacaktır.

Taşınan kimsenin kusurunun varlığı indirimin tespitinde önemlidir⁶⁰. Örneğin alkollü bir sürücünün veya ehliyeti olmadığını bildiği bir kişinin arabasına binen kişinin ortak kusuru olduğu kabul edilir⁶¹. Burada taşınan kişi-

⁵⁷ İyimaya, s. 760.

⁵⁸ İyimaya, s. 760.

⁵⁹ Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 169; Adal, Sorumluluk, s. 115.

⁶⁰ Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 176.

⁶¹ 4. HD. 31.05.2006, E. 2005/8266 K. 2006/6434 (YKD, 2006, C. 32, S. 10, s. 1590 – 1591); 19. HD. 12.02.1993, E. 1992/4836 K. 1993/66948 (YKD, 1993, C. 19, S. 6, s. 915 – 916). Yargıtay’ın ortak kusur olmadığı yönünde verdiği kararı da bulunmaktadır. 11. HD. 08.05.2014 E. 2013/2130 K. 2014/8793 “Anılan madde kapsamında yer alan indirim sebeplerinden bir kısmı zarar verici fiile rıza, ortak veya kişisel kusurdur. Zarar gören, zararlandırıcı olayın sebep olacağı zarara önceden razı olabilir. Zarar gören, zarara açık veya örtülü bir irade beyanıyla razı olabileceği gibi rızanın, diğer birtakım olgulardan da çıkarılması mümkündür. Bu duruma yargısal kararlarda en sık rastlanılan örnek, içkili sürücünün arabasına, onun bu durumunu bilerek binen bir kişinin, meydana gelebilecek zarara önceden, kapalı bir şekilde razı olduğunun kabulü yönündedir. Burada da hâkim, somut olayın özelliklerini dikkate alarak, hakkaniyet düşüncesiyle tazminattan indirim yapabilecektir. Somut olayda da davacının, istiap haddi

nin zımni rızasının varlığını kabul etmek doğru görünmemektedir. Alkollü bir kimsenin arabasına bindiği için hatır için taşınan kişinin kusuru ölçüsünde elde edeceği tazminattan indirim sebebi sayılacaktır⁶². Taşınan kişinin taşıma dışında bir menfaati varsa bu durumda da indirim fazla yapılmaz. Sokakta aniden rahatsızlaşan bir kimsenin hastaneye kaldırılması bu duruma örnek gösterilebilir. Ayrıca zararın tutarı, taşınanın süresi, taraflar arasındaki bağ, taşıyanın ekonomik durumu indirim oranını tespitinde dikkate alınmaktadır⁶³.

Hatır taşımacılığında herhangi bir bedel alınmadan taşıma gerçekleştiği için tazminatın sınırlandırılması kabul edilebilir. Tehlike unsurunun varlığı bu taşımanın hatır niteliğini ortadan kaldırmamaktadır. Hakkaniyet düşüncesi de bunu gerektirir.

Kural olarak hatır taşımacılığında teklifin kimden geldiğinin indirimde esas alınması ise şart değildir. Çünkü bir taraf teklifi sunarken diğeri de kabul etmektedir. Araç sahibinin taşıma teklifinde bulunurken amacı sadece insani bir temele dayanmaktadır. Hatır için araca binen kişinin kusuru bulunmakta ise bu durumda tazminatta indirim yoluna gidilebilir.

Araç sahibi yardımcı kişilerin eylemlerinden de sorumludur⁶⁴. Örneğin, araç muavininin hatır için taşınan kimsenin üzerine çay servisi yaparken üzerine sıcak su dökmesi ve taşınan kişinin yanması araç sahibinin sorumluluğunu gerektirir.

VII. HATIR İÇİN TAŞIMADA SEBEPLERİN YARIŞMASI

Zararı doğuran maddi olayın bağlı bulunduğu sorumluluk sebebi, birden fazla olabilir. Zarar gören kimse, aynı olaya ilişkin olarak birden fazla sorumluluk sebebi varsa bu sebeplerden dilediğine başvurabilir. Burada sebeplerin yarışması söz konusudur⁶⁵.

Sebeplerin yarışması 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda yer almamakla birlikte doktrinde ve 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nda yerini almıştır. BK. m. 60'a göre "Bir kişinin sorumluluğu, birden çok sebebe dayandırılabiliriyorsa hâkim, zarar gören aksini istemiş olmadıkça veya kanunda aksi öngörülmedikçe, zarar

aşılmış bir araca bu durumu bilerek bindiği, döndükleri sırada dava konusu kazanın meydana geldiği sabit olup, bu durum Borçlar Yasasının 44. maddesine göre illiyet bağıni etkileyen bir kusur değil, hesaplanacak tazminattan bir indirim sebebi oluşturur. Bu durumda mahkemece hatır yolcusu davacının kusurlu kabul edilerek tazminattan indirim yapılması doğru olmamıştır. Diğer bir deyişle mahkemece somut uyuşmazlıkta hükmedilecek tazminattan, davacının kusurlu olduğu gerekçesiyle değil, zarara razı olduğu için bir indirim yapılmalıdır (UYAP)". Müterafik kusur mağdurun ihmali neticesinde de doğabilir. Bkz. Kısagün, Adli, Müterafik Kusur, ABD, 1961, S. 4, s. 13; Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 318; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 599; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 437; Ünal, Mehmet, Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü, AÜHFD, C. 35, S. 1 – 4, s. 423 vd.; Günal, H. Yılmaz, Müterafik Kusur, AÜSBFD, 1961, C. 16, S. 1, s. 209.

⁶² Baysal, Başak, Zarar Görenin Kusuru, 1. Baskı, İstanbul 2012, s. 210; Nomer, Haluk N., Haksız Fiil Sorumluluğunda Tazminatın Belirlenmesi, İstanbul 1996, s. 86 – 87.

⁶³ Aşçıoğlu, s. 192 – 193.

⁶⁴ Adal, Sorumluluk, s. 115.

⁶⁵ Oğuzman/Öz, s. 701 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 980; Reisoğlu, s. 387; Antalya, s. 769.

görene en iyi giderim imkânı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verir.” Bu hüküm gereğince zarar gören, dilediği sorumluluk sebebine başvurabilecektir. Şayet zarar gören bir seçimde bulunmazsa hâkim zarar görenin zararını en iyi ölçüde giderecek sebebi seçecektir. Ancak kanunda bunu engelleyen bir düzenlemenin olmaması gerekecektir⁶⁶.

Hatır taşımacılığını sözleşme kapsamında değerlendiren görüşe göre hatır taşımacılığında oluşan ve zarara yol açan kazalar, sözleşmenin ihlali niteliğindedir. Bu sözleşmeye aykırılık hali her sözleşmede olduğu gibi haksız fiil niteliğindedir. “Sözleşmeye aykırılık ile haksız fiil hukuka aykırı fiillerin tipik örnekleri olup, hukuka aykırılık üst değerinde özdeşlik ve eşit özellik gösterirler⁶⁷”. Hatır için taşımayı sözleşme kapsamında değerlendirmek mümkün olmadığı için bu görüşe katılmak mümkün görünmemektedir. Haliyle hatır için taşımada sebeplerin yarışması pek mümkün görünmemektedir.

VIII. HATIR İÇİN TAŞIMADA SORUMSUZLUK ANLAŞMASI

Sözleşmenin ihlalinden doğan zararın gerçekleşmesinden önce alacaklı ve borçlu arasında açık veya kapalı olarak yapılan ve ileride alacaklı lehine ortaya çıkma ihtimali bulunan tazminat talebinin doğmasına tamamen veya kısmen engel olan bağımsız olarak veya asıl sözleşmeye ek olarak yapılan anlaşmaya sorumsuzluk anlaşması denir⁶⁸. Sorumsuzluk anlaşması 6098 sayılı Borçlar Kanunu’nun 115. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre “Borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür (f. 1). Borçlunun alacaklı ile hizmet sözleşmesinden kaynaklanan herhangi bir borç sebebiyle sorumlu olmayacağına ilişkin olarak önceden yaptığı her türlü anlaşma kesin olarak hükümsüzdür (f. 2). Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun ya da yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür (f. 3).” Bu hüküm gereği hatır taşımalarında tarafların zarar doğmadan önce hafif ihmal durumu için sorumsuzluk anlaşması yapılabilecekleri belirtilmiştir⁶⁹. KTK. m. 111 f. 1 “Bu Kanunla öngörülen hukuki sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmalar geçersizdir.” Bir görüşe göre hatır taşımacılığında bu hüküm gereği sorumsuzluk anlaşması yapılamaz⁷⁰. Ancak hatır için taşıma genel hükümlere tabi olduğu için bu görüş kabul görmemiştir⁷¹. Netice itibariye haksız fiilden doğan borçlarda hafif ihmal nedeniyle sorumsuzluk anlaşmasının yapılmasını engelleyen bir hüküm yer almamaktadır. Bu nedenle de

⁶⁶ Ayrıca bkz. Akartepe, Alpaslan, Türk Borçlar Kanunu’nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler, EÜHFD, 2012, C. XVI, S. 1 – 2, s. 184. Ayrıca yeni hükmün değerlendirilmesi için bkz. Gürpınar, Damla, Haksız Fiil Kaynaklı Zararların Tazmini Bakımından 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Getirdikleri, İzmir Barosu Dergisi, 2012, S. 2, s. s. 274 – 275.

⁶⁷ İyimaya, s. 765.

⁶⁸ Eren, Borçlar Hukuku, s. 1085; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 80; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 630 vd.; Reisoğlu, s. 355; Antalya, s. 679; Oğuzman/Öz, s. 359; Akman, s. 7; Başalp, Nilgün, Sorumsuzluk Anlaşmaları, 1. Baskı, İstanbul 2011, s. 17.

⁶⁹ Başalp, s. 71; Nomer, İşleten, s. 86.

⁷⁰ Kılıçoğlu, Motorlu Araç, s. 48.

⁷¹ Başalp, s. 71.

hatır için taşıma kusura dayalı bir haksız fiil sorumluluğu olduğundan sorumsuzluk anlaşması yapılabilir.

TTK. m. 854'e göre "Kanunun, taşıyıcıya, taşıma işleri komisyoncusuna ve faaliyetleri Devlet iznine bağlı taşıma işletmelerine yüklediği sorumlulukların, önceden hafifletilmesi veya kaldırılması sonucunu doğuran tüm sözleşme hükümleri geçersizdir." Hatır için taşımada sözleşme görüşü kabul edilmediği için sorumsuzluk anlaşmasının gerek Borçlar Kanunu gerekse Ticaret Kanunu hükümlerine göre burada işlemesi mümkün değildir. Hatır için taşımacılığı sözleşme kapsamında değerlendiren görüş, hatır taşımacılığında sorumsuzluk anlaşmasının ihtiyatla karşılanması gerektiğini savunmuştur⁷².

Hatır için taşınan kişinin başına gelebilecek tehlikelere ve zararlara razı olduğunun kabul edilmesi ve bu nedenle de örtülü bir sorumsuzluk anlaşmasının varlığı kabul edilemez⁷³. Sözleşmeden doğan borçlarda borç ifa edildikten; haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmede ise borç doğduktan sonra yapılan anlaşmalar sorumsuzluk anlaşması değil, borçluyu sorumluluktan kurtarma anlaşmasıdır⁷⁴.

2918 sayılı KTK. m. 111 f. 2'ye göre "Tazminat miktarına ilişkin olup da, yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmalar yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebilir." Burada Borçlar Kanunu m. 115 anlamında bir sorumsuzluk anlaşması bulunmamaktadır. Zarar meydana geldiği için sulh veya ibradan söz etmek gerekecektir⁷⁵.

IX. HATIR İÇİN TAŞIMADA MADDİ VE MANEVİ TAZMİNAT DAVASI

Hatır için taşıma kusura dayanan bir haksız fiil sorumluluğu olduğu için zarar gören kimse gerek uğradığı maddi zararları gerekse manevi zararları zarar verenden talep edebilecektir. BK. m. 51 f. 1'e göre "Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler." Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere maddi tazminatın kapsamı tespit edilirken kusurun ağırlığı esas alınmaktadır.

Maddi tazminatta indirim ise BK. m. 52' de düzenlenmiştir. Hükme göre "Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, tazminatı indirebilir veya tamamen kaldırabilir (f. 1). Zarara hafif kusuruyla sebep olan tazminat yükümlüsü, tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olur ve hakkaniyet de gerektirirse hâkim, tazminatı indirebilir (f. 2)." Hatır için taşınan kişi de zararın doğmasında veya artmasında etkili olmuş ise tazminat indirilebilir veya tamamen kaldırılabilir⁷⁶.

⁷² İyimaya, s. 765 – 766. Ayrıca bkz. İnan, Ali Naim, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 1973, s. 422.

⁷³ Başalp, s. 71 – 72.

⁷⁴ Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 631.

⁷⁵ Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 631.

⁷⁶ Ayrıca bkz. Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 315 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıpar, s. 619 vd.; Eren, Borçlar Hukuku, s. 765; Ayan, s. 299; Akartepe, s. 172 vd.; Antalya, s. 483; Reisoğlu, s. 209 vd.; Hatemi/Gökyayla, s. 151; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 396 vd.; Oğuzman/Öz, s. 537; Gökcan, s. 614 vd.

Manevi tazminat talepleri ise vücut bütünlüğünün ihlali ve ölüm hallerinde ortaya çıkmaktadır. BK. m. 56'ya göre "Hâkim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebilir (f. 1). Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir (f. 2)." BK. m. 56 hükmü gereği hatır için taşınan kişi yaralanması nedeniyle hatır için taşıyan kişiden manevi tazminat talep edebilir. Taşınan kişi ağır bedensel zarar görmüşse veya ölmüşse hatır için taşınan kişinin yakınları da hatır için taşıyan kişiden manevi tazminat talep edebilir⁷⁷.

X. HATIR İÇİN TAŞIMADA ZAMANAŞIMI

Hatır taşımacılığı sözleşme dışı sorumluluk esasına göre değerlendirildiği için BK. m. 72'de düzenlenen 2 ve 10 yıllık zamanaşımı söz konusudur. Haksız fiil nedeniyle maddi veya manevi tazminat istenmesine ilişkin dava hakkı, haksız fiilden zarar gören tarafın, zararı ve zarar vereni öğrenmesinden itibaren iki yıl ve herhalde zarara sebep olan fiilin meydana gelmesinden itibaren on yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrar⁷⁸.

KTk. m. 109'da düzenlenmiş bulunan 2 ve 10 yıllık zamanaşımı süresi burada uygulanmayacaktır. Çünkü hatır için taşıma, Karayolları Trafik Kanunu kapsamında değil genel hükümlere göre değerlendirilecektir. Buna karşılık 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ile zamanaşımı süresi Karayolları Trafik Kanunu ile paralellik göstermektedir.

BK. m. 72 f. 1 c. 2'ye göre tazminat davası, Türk Ceza Kanunu'nun daha uzun bir zamanaşımı süresi öngördüğü suç teşkil eden bir fiilden doğuyorsa, tazminat davasında ceza zamanaşımı süresi uygulanır.

Türk Ceza Kanunu'nda daha uzun olan zamanaşımı süresi ancak haksız fiili yapana karşı açılacak davalarda uygulanır. Haksız fiilden dolayı bir şekilde sorumlu olanlara uygulanmaz⁷⁹.

XI. HATIR İÇİN TAŞIMADA DEFİ VE İSPAT

Kanun koyucu, hatır için taşıma ve vermede, işletenin sorumluluğunu genel hükümlere tabi tutmuştur. Bu nedenle, her olayda hâkim hatır işinin özelliğini göz önünde tutarak işleteni tamamen sorumluluktan kurtarabileceği gibi, bunu bir indirim sebebi sayarak kısmi bir tazminata da hükmedebilir. Bu nedenle KTK. m. 87 f. 1'de düzenlenen hatır taşımacılığının hukuki niteliği bir

⁷⁷ Geniş bilgi için bkz. Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 330 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altın, s. 655 vd.; Eren, Borçlar Hukuku, s. 780 vd.; Ayan, s. 304; Ünal, s. 419 vd.; Kılıçoğlu, Mustafa, Cismani Zarar ve Ölüm Hallerinde Manevi Zarar ve Manevi Tazminat, Kamu-İş, 2004, C. 7, S. 3, s. 21; Antalya, s. 508; Reisoğlu, s. 222 vd.; Hatemi/Gökyayla, s. 166; Oğuzman/Öz, s. 681 vd.; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 422 vd.; Gökcan, s. 799 vd.

⁷⁸ Ayan, s. 315; Reisoğlu, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Bası, İstanbul 2011, s. 261; Çelik, Ahmet, Trafik Kazaları ve Zamanaşımı, İBD, 1996, C. 70, s. 426 – 427. Geniş bilgi için bkz. Savaş, Fatma Burcu, Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı, TBBD, 2008, s. 74, s. 121 vd.

⁷⁹ Ayan, s. 258; Reisoğlu, s. 263.

def'i olup, itiraz değildir. Bu durumda araç işletenin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin bunu ileri sürmesi gerekir. Hâkim bunu kendiliğinden göz önünde tutamaz⁸⁰. Bu nedenle hatır taşımacılığını sözleşme kapsamında değerlendiren görüşün bunu teknik anlamda itiraz olarak değerlendirmesine katılmak mümkün değildir⁸¹.

Hatır taşımacılığı her türlü delille ispatlanabilir. Burada ispat yükü taşıyana aittir⁸². Araç sahibi bu taşımanın bir hatır taşımacılığı olduğunu veya aracın hatır amaçlı olarak bırakıldığını ispat etmekle yükümlüdür.

XII. HATIR İÇİN TAŞINANIN UĞRADIĞI ZARARLARIN SORUMLULUK SİGORTASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatır için taşımada taşınan kişinin uğradığı zararların taşıyan kişiden istenilmesinin dışında zorunlu trafik sigortası kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği önemlidir. Doktrindeki çoğunluğun görüşüne göre⁸³, hatır için taşınanın ya da aracın hatır için verildiği kişinin uğrayacağı zararların zorunlu trafik sigortası kapsamına girmeyeceği kabul edilmektedir. Bu görüşe göre; trafik sigortası, işletenlerin sadece KTK. m. 85 f. 1'e tabi olan sorumluluklarını güvence altına alır (KTK. m. 91 f. 1).

İkinci bir görüşe göre ise; KTK. m. 87 hatır için karşılıksız taşıma genel hükümlere tabi tutulduğundan işletenin sorumluluğu tartışılmalıdır. Sorumluluğun olduğu yerde sorumluluk sigortasının da olması, aracın işletilme tehlikesinden doğan zararın giderilmesi için gereklidir. KTK. m. 92'ye göre; işletenin, eşinin alt ve üst soyunun, kendisine evlat edinme ilişkisi ile bağlı olanların ve birlikte yaşadığı kardeşlerinin bedeni zararları, zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında tutulmuştur. İşletenin manevi menfaati olduğundan bu taşımanın hatır taşımacılığına girmeyeceği görüşüyle bu kişiler sigorta kapsamına dâhil edilirken, hatır için taşıma da taşınanların sigorta kapsamı dışında tutulması, zorunlu mali sorumluluk sigortasının şekillendiği tehlike sorumluluğu ile bağdaşmamaktadır. Oysa taşınan herkes için tehlike mevcuttur. Bu nedenle hatır için taşıma da sigorta kapsamında değerlendirilmelidir⁸⁴.

Diğer bir görüşe göre de; trafik sigortası, motorlu aracın işletilmesine bağlı bir tehlike sorumluluğunu kapsamaktadır. Hatır için taşımada, işletenin sorumluluğu için genel kuralların kabul edilmesi, taşınan kişiler bakımından ölüm ve yaralanmalardan doğan zararın sigorta kapsamı dışında tutulmasını gerektirmez. Çünkü tehlike sorumluluğu aracın işletilmesine bağlı olup, taşımanın türüne bağlı değildir. Bir motorlu aracın işletilmesini tehlike kabul eden ve bunu zorunlu sigortaya bağlayan sistemle de uyuşmaz. Ayrıca KTK. m. 92'de

⁸⁰ Eren, Borçlar Hukuku, s. 709.

⁸¹ İyimaya, s. 767.

⁸² İyimaya, s. 768; Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 177.

⁸³ Havutçu/Gökyayla, s. 96, dn. 193; Karahasan, Mustafa Reşit, Sorumluluk Hukuku, İkinci Kitap: Kusursuz Sorumluluk, İstanbul 1995, s. 826; Yücel, Çağrı, Motorlu Araçlar Sorumluluk Sigortasında Riziko İstisnaları, ilt., İstanbul 2006, s. 114.

⁸⁴ Metezade, Zihni, Hatır İçin Taşıma, Birlikten Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yayını, 2000, S. 1, <http://eski.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayil/mevzuat1.htm>; Aşçıoğlu, s. 87; Özsunay, İÜHFM, 1966, s. 182.

sorumluluk kapsamı dışında kalan haller sayıldığı halde hatır taşımacılığı belirtilmemiştir⁸⁵.

Başka bir görüşe göre de mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde hatır için taşınanın veya aracın kendisine hatır için verildiği kişilerin uğradığı zararlardan, araç sahibinin zorunlu trafik sigortasının sorumlu tutulması mümkün değildir⁸⁶.

Karayolları Trafik Kanunu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının 01.03.1992 tarihinde değiştirilerek, 3. maddenin “g” bendindeki hatır için karşılıksız taşınanların yaralanmaları veya ölmeleri halinden kaynaklanan zararların sigorta teminatı dışında kalacağı hükmünün kaldırılması, bu tür zararların trafik sigortası kapsamına alındığı şeklinde yorumlanamaz. Çünkü sigorta genel şartlarındaki bir düzenlemenin çıkarılması mevcut yasal düzenleme üzerinde etkili olması ve yasal düzenlemelerden farklı sonuçların çıkmasına sebep olması kabul edilemez⁸⁷.

Zorunlu trafik sigortasından yararlanmanın şartlarına bakılacak olunursa⁸⁸ ilk olarak işletenin kendisinin uğrayacağı bir zarar söz konusu olmamalıdır. İkinci olarak aranan şart motorlu bir aracın varlığına ihtiyaç vardır. Üçüncü olarak ise sigorta kapsamındaki kazanın karayolunda gerçekleşmesi gerekmektedir. Dördüncü olarak zorunlu sigorta için motorlu araç işletme halinde olmalıdır. Ayrıca hatır taşımasının söz konusu olmaması gerekmektedir. Aranan bir başka şart ise zarar görenin beraberinde bulunan eşyanın zarar görmesi gereklidir. Zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın uğradığı zarardan işletenin sorumluluğu genel hükümlere tabidir. Yani zarar görenin bagaj ve benzeri eşyasının zarar görmesi halinde, sigortacının zorunlu trafik sigortası kapsamında sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca aracın çalınma ve gasp edilmesinde işleten ve eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunun bulunmaması gerekir⁸⁹.

Yargıtay bazı kararlarında⁹⁰ hatır taşımacılığını zorunlu trafik sigortası kapsamında değerlendirmezken, bazı kararlarında⁹¹ ise sigorta kapsamında

⁸⁵ Karşı oy yazıları için bkz. HGK. 05.04.1995, E. 1994/11-689 K. 1995/274 (YKD, 1995, C. 21, S. 9, s. 1364 – 1365); 11. HD. 24.05.1993, E. 1992/3522 K. 1993/3873 (YKD, 1993, C. 19, S. 12, s. 1833 – 1834).

⁸⁶ Bilge, Mehmet Emin, Hatır İçin Taşınanın Uğradığı Zararların Trafik Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu ve Yargıtay Uygulaması, AÜEHFD, 2001, C. 5, S. 1 – 4, s. 339.

⁸⁷ Bilge, s. 341.

⁸⁸ Yıldız, Mustafa, Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Sigorta, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_253.htm. İsviçre hukukunda da hatır taşımacılığı sorumluluk kapsamında değerlendirilmemiştir. Bunun için bkz. Özdemir, Salim, İsviçre Hukukunda Otomobil İşleticilerinin Hukuki Sorumluluğu ve Hukuki Sorumluluk Sigortası, YD, 1976, S. 3, s. 149 vd.

⁸⁹ İzinsiz yararlanma ile ilgili bkz. Şenel, Erdal, İzinsiz Yararlanılan Motorlu Taşıt Araçlarının Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk, (I) YD, 1979, C. 5, s. 895 vd.; (II), YD, 1980, C. 6, s. 121 vd.; Tunç, Ramazan, Çalınan veya Gasbedilen Motorlu Araçların Sebep Oldukları Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk, YD, 1991, C. 17, S. 1 – 2, s. 68 – 87.

⁹⁰ 11. HD. 21.09.1995, E. 1995/6607 K. 1995/7284 (YKD, 1996, C. 22, S. 2, s. 262 – 264); 11. HD. 09.07.1992, E. 1992/1236 K. 1992/8291 (YKD, 1992, C. 18, S. 9, s. 1381 – 1382).

değerlendirmiştir. Olması gereken hukuk açısından yasal düzenlemeler hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabilmektedir. Hatır taşımacılığından doğan sorumlulukta genel şartların uygulanması işletenin yararı düşünülerek getirilmiş bir düzenlemedir. Oysa hatır taşımacılığının trafik sigortasının güvencesi kapsamında tutulması işletenin aleyhine sonuçlar doğuracaktır⁹².

Araş sahibinin ya da işletenin kusurlu olması durumunda, zararını sigorta şirketine tazmin ettiremeyen hatır için taşınan, zararını işletenden isteyecektir. Taşındığı kimselerin uğradığı zararları sigorta şirketince ödenen işleten, hatır için karşılıksız taşıdığı kimselerin zararlarını ödemek durumunda kalabilecektir. Bunun hakkaniyete aykırı olduğu, karşılıksız yardımda bulunan kişilerin, aynı işi bir ücret karşılığı yapanlara göre korumasız bir duruma düşecekleri, bunda toplumdaki yardımlaşma ve iyilik duygularına zarar vereceği düşünülmektedir⁹³.

Karayolları Trafik Kanunu'nun m. 87 ve m. 92 arasındaki uyumsuzluğu kaldırmak ve uygulamaya açıklık getirmek üzere, kanunun ilgili maddelerinde acilen düzenleme yapılması ve hatır için taşımadan doğan sorumluluğun sigorta karşısında durumunun belirlenmesi şarttır⁹⁴. Yasal düzenlemeler elvermese de hatır taşımacılığının sorumluluk kapsamında değerlendirilmesi uygun görünmektedir.

SONUÇ

Hatır için taşıma ya da aracın hatır için bir başka kişiye bırakılması Karayolları Trafik Kanunu'nda ifade edilmesine rağmen, sorumluluk açısından bu Kanun'a tabi değildir. Çünkü bu Kanun'a ilişkin sorumluluk tehlike sorumluluğudur. Oysa KTK. m. 87 f. 1 hükmü genel hükümlere atıf yapmaktadır. Bu durumda hatır için taşımada haksız fiil sorumluluğu söz konusu olmaktadır.

Bu düzelemeye rağmen hatır için taşımanın hukuki niteliği konusunda tartışmalar yapılmıştır. Hatır için taşımanın hukuki niteliği konusunda yapılan bu değerlendirmeler taşıma sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi, isimsiz sözleşme ve sözleşme dışı sorumluluk olduğu yönündedir. Bu tartışmalardan en uygun olanı hatır için taşımayı sözleşme dışı kusur sorumluluğu kabul eden görüştür. Bu nedenle yapılacak bir düzenlemeyle hatır için taşımanın hukuki niteliğinin netleştirilmesi uygun olabilir. Yine hatır için taşımada sorumsuzluk anlaşmasının mümkün olup olamayacağı yönünde de tartışmalar bulunmaktadır. Ancak sorumsuzluk anlaşmasının yapılmasını engelleyen herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle de sorumsuzluk anlaşmasının yapılabilecek olması düşünülebilir. Hatır için taşımada taşınan kişinin zarar görmesi halinde bu zararların zorunlu sigorta kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği yönünde de tartışmalar yapılmıştır. Hatır için taşıyan kişiyi ücretle taşıma yapan kişilere göre zor durumda bırakmamak daha doğru görünmektedir. Bu

⁹¹ 4. HD. 18.11.1998, E. 1998/6706 K. 1988/9041 (YKD, 1999, C. 25, S. 2, s. 176 – 178).

⁹² Bilge, s. 343.

⁹³ Bilge, s. 343.

⁹⁴ Metezade, Zihni, Hatır İçin Taşıma, Birlikten Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yayını Sayı: 1 Ocak 2000, <http://eski.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi1/mevzuat1.htm>

nedenle de hatır için taşınan kişilerin uğradıkları zararlar zorunlu sigorta kapsamında yer almalıdır.

Kısaltmalar

AD.	: Adalet Dergisi
ABD.	: Ankara Barosu Dergisi
AÜEHFD.	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD.	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
BATİDER.	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK.	: Borçlar Kanunu
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
dn.	: dipnot
E.	: Esas
EKTK.	: 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
EÜHFD.	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	: fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
İBD.	: İstanbul Barosu Dergisi
İÜHFM.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KTk.	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
MHAD.	: Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
s.	: sayfa
S.	: Sayı
TBBd.	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
YD.	: Yargıtay Dergisi
YKD.	: Yargıtay Kararları Dergisi
ylt.	: yüksek lisans tezi
vd.	: ve devamı

BİBLİYOGRAFYA

- ADAL**, Erhan: Motorlu Taşıtın İşletilmesi, BATİDER, 1965, C. 3, S. 1, s. 147 – 158 (Adal, Motorlu Taşıt).
- ADAL**, Erhan: Trafik Kazalarında “Orta/Vasat Kusur” Kavramı, İBD, 1968, C. 42, s. 18 – 29 (Adal, Orta Kusur).
- ADAL**, Erhan: Trafik Kazalarında Akit Dışı Hukuki Sorumluluk, İstanbul 1963 (Adal, Sorumluluk).
- ADAL**, Erhan: Motorlu Taşıtın, Hususiyle Otomobilin Mahiyetinde Meydana Gelen Tehlikenin Tayini, BATİDER, 1966, C. 3, S. 4, s. 704 – 719 (Adal, Tehlikenin Tayini).
- AKARTEPE**, Alpaslan: Türk Borçlar Kanunu’nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler, EÜHFD, 2012, C. XVI, S. 1-2, s. 159 – 190.
- AKIN**, Mehmet Zeki: 6085 Sayılı Trafik Kanunu’nun Mali Mesuliyet ve Mecburi Sigortaya Müteallik 50 ve 51. Maddeleri Hükümlerini Değiştiren 232 Sayılı Kanun Etrafında Düşünceler, AD, 1961, s. 71 – 94.
- AKMAN**, Sermet, Galip: Sorumsuzluk Anlaşması, İstanbul 1976.
- AKYAZAN**, Sıtkı: Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, BATİDER, 1969, C. 5, S. 2, s. 149 – 178.
- ANTALYA**, Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, 1. Baskı, İstanbul 2012.
- ARKAN**, Sabih: Taşıyıcının Ücret Hakkı, Fadıl H. Sur’un Anısına Armağan, Ankara 1983, s. 339 – 354.
- AŞÇIOĞLU**, Çetin: Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları, Ankara 1989.
- ATABEK**, Reşat: Trafik Kanunu Mucibince Nakil Vasıtasını Kullanan Kimdir?, İBD, 1954, C. 28, s. 565 – 573.
- AYAN**, Mehmet: Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), 9. Baskı, Konya 2015.
- BAŞAKLAR**, Emin: İsviçre Karayolları Trafik Kanunu’ndaki Hukuki Sorumluluğa İlişkin Bir İnceleme, YD, 1976, S. 1, s. 59 – 84.
- BAŞALP**, Nilgün: Sorumsuzluk Anlaşmaları, 1. Baskı, İstanbul 2011.
- BAYSAL**, Başak: Zarar Görenin Kusuru, 1. Baskı, İstanbul 2012.
- BİLGE**, Mehmet Emin: Hatır İçin Taşınanın Uğradığı Zararların Trafik Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu ve Yargıtay Uygulaması, AÜEHFD, 2001, C. 5, S. 1 – 4, s. 331 – 347.
- ÇELİK**, Ahmet: Trafik Kazaları ve Zamanaşımını, İBD, 1996, C. 70, s. 419 – 441.
- ÇELİKTAŞ**, Demet: 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nda İşletenin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, İzmir 1987.
- ÇETİNTÜRK**, Mustafa: Hatır İçin Taşımada Teminattan İndirim, Bursa Barosu Dergisi, 1980 – 1983, S. 10 – 19, s. 3 – 4.
- DAMCI**, Adnan: Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Hukuki Mesuliyet, BATİDER, 1967 – 1968, C. 4, s. 274 – 283.

DESCHENAUX, Henri/**TERCIER**, Pierre: Sorumluluk Hukuku (Çeviren: Salim Özdemir), Ankara 1983.

DERYAL, Yahya/

GENÇ, Cemal: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Trabzon 2005.

DEUTSCH, Erwin: Sorumluluk Hukukunun Temel İlkeleri (Çeviren: Şeref Ertas), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1981, S. 2, s. 245 – 259.

DOĞANAY, İsmail: Karayolları Trafik Kanunun, Hemen Değiştirilmesini Zorunlu Kılan Sebepler Nelerdir?, Osman F. Berki'ye Armağan, Ankara 1977, s. 277 – 286.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, İstanbul 2012 (Eren, Borçlar Hukuku).

EREN, Fikret: Karayolları Trafik Kanuna Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları, AÜHFD, 1982 – 1987, C. 39, S. 1 – 4, s. 159 – 212 (Eren, Motorlu Araç).

ERTEN, Ali: Sorumsuzluk Şartları, Ankara 1977.

FRANKO, Nisim: Hatır Nakliyatının Hukuki Mahiyeti ve Mesuliyetinin Tanzimi, ABD, 1937, s. 899 – 911 (Franko, Hatır Nakliyatı).

FRANKO, Nisim: Hatır Nakliyatı ve Hukuki Mahiyeti, Ankara 1992 (Franko, Hukuki Mahiyet).

GÖKCAN, Hasan Tahsin: Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2010.

GÜNAL, H. Yılmaz: Müterafik Kusur, AÜSBFD, 1961, C. 16, S. 1, s. 208 – 220.

GÜNAY, Erhan: Uygulamada Trafik Kazalarında Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara 1995.

GÜRPINAR, Damla: Haksız Fiil Kaynaklı Zararların Tazmini Bakımından 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdikleri, İzmir Barosu Dergisi, 2012, S. 2, s. 253 – 299.

HATEMİ, Hüseyin/**GÖKYAYLA**, Emre: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2011.

HAVUTÇU, Ayşe/**GÖKYAYLA**, Emre: Uygulamada Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara 1999.

İNAN, Ali Naim: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 1973.

İYİMAYA, Ahmet: Hatır Taşımacılığı, YD, Özel Sayı, 1989, C. 15, s. 746 – 771.

KARAHASAN, Mustafa Reşit: Sorumluluk Hukuku, İkinci Kitap: Kusursuz Sorumluluk, İstanbul, 1995.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: 2918 Sayılı Yasaya Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, BATİDER, 1983, C. 12, s. 3 – 52 (Kılıçoğlu, Motorlu Araç).

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara 2011 (Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku).

KILIÇOĞLU, Mustafa: Cismani Zarar ve Ölüm Hallerinde Manevi Zarar ve Manevi Tazminat, Kamu-İş, 2004, C. 7, S. 3, s. 1 – 30.

KISAGÜN, Adli: Müterafik Kusur, ABD, 1961, S. 4, s. 9 – 14.

METEZEDE, Zihni: Hatır İçin Taşıma, Birlikten Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yayını, 2000 S. 1, Erişim Tarihi: 27.10.2011 <http://eski.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayil/mevzuat1.htm>

NOMER, Haluk N.: Haksız Fiil Sorumluluğunda Tazminatın Belirlenmesi, İstanbul 1996 (Nomer, Haksız Fiil).

NOMER, Haluk N.: 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu, İBD, 1992, s. 36 – 89 (Nomer, İşleten).

OĞUZMAN, Kemal/ÖZ Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 8. Baskı, İstanbul 2010.

OZANOĞLU, Hasan Seçkin: 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Sorumlulukların Yarışması ve Rücu Davası, ylt., Ankara 1989.

ÖZDEN, Rıza: 6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 50. Maddesi Üzerine Bir İnceleme, ABD, 1972, s. 10 – 16.

ÖZDEMİR, Salim: İsviçre Hukukunda Otomobil İşleticilerinin Hukuki Sorumluluğu ve Hukuki Sorumluluk Sigortası, YD, 1976, S. 3, s. 149 – 158.

ÖZKAN, Ali Yaşar: Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Motorlu Araç İşletenin ve Araç İşleticisinin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Sorumluluğu, ylt., İstanbul 1999.

ÖZSUNAY, Ergun: Araç Sahibinin Hatır İçin Ücretsiz Taşıdığı veya Aracını Hatır İçin Ücretsiz Olarak Kullandığı Şahıslara Karşı Sorumluluğu, İÜHFM, 1966, C. 32, s. 161 – 186 (Özsunay, İÜHFM, 1966).

ÖZSUNAY, Ergun: Karayolları Trafik Kanunumuzdaki Büyük Bir Boşluk: Çalınan veya Araç Sahibinin İzni Dışında Kullanılan Motorlu Taşıt Araçlarının Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk, İÜHFM, 1964, C. 30, s. 827 – 860 (Özsunay, İÜHFM, 1964).

ÖZSUNAY, Ergun: Trafik Hukuku Bakımından Sorumlu Şahsın Tespitinde “Maddi Sistem”, İÜHFM, 1970, C. 35, s. 553 – 564 (Özsunay, Maddi Sistem).

ÖZSUNAY, Ergun: Trafik Hukukunda Araç Sahibinin Fiil ve Davranışlarından Sorumlu Olduğu Şahıslar, BATİDER, 1967 – 1968, C. 4, s. 1 – 64 (Özsunay, Trafik Hukuku).

ÖZSUNAY, Ergun: Trafik Hukukunda Sorumlu Kişi Olarak İşleteni Tayin Bakımından Trafik Sicilinin Rolü, MHAD, 1970, s. 87 – 100 (Özsunay, Trafik Sicili).

ÖZSUNAY, Ergun: Trafik Hukukunda Zarar Giderimi Sorumlusu Olarak İşleten (Araç Sahibi) Kavramına İlişkin Bazı Sorunlar, BATİDER, 1971 – 1972, C. 6, s. 83 – 110 (Özsunay, İşleten).

ÖZSUNAY, Ergun: Türk Hukukunda İşletenin Sorumluluğu ve Sorumluluktan Kurtulması Bakımından Kusurun Etkisi ve Önemi, Sorumluluk Hukukunun Güncel Sorunları, Sorumluluk Hukukundaki Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu (Ankara, 21 – 22 Ekim 1977), İstanbul 1980, s. 67 – 128 (Özsunay, Kusur).

ÖZŞAHİN, Alishahin: Haksız Fiilden Doğan Trafik Kazalarında Ölüm Halinde Sorumluluk, AD, 1972, S. 6 – 7, s. 513 – 573.

REİSOĞLU, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Bası, İstanbul 2011.

SAVAŞ, Fatma Burcu: Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı, TBBD, 2008, s. 74, s. 121 – 148.

ŞENEL, Erdal: İzinsiz Yararlanılan Motorlu Taşıt Araçlarının Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk, (I) YD, 1979, C. 5, s. 895 – 914, (II), YD, 1980, C. 6, s. 121 – 155.

TANDOĞAN, Haluk: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 1. Baskı, Ankara 1981 (Tandoğan, Sorumluluk).

TANDOĞAN, Haluk: Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu, BATİDER, 1979, C. 10, S. 2, s. 291 – 322 (Tandoğan, Tehlike Sorumluluğu).

TANDOĞAN, Haluk: Trafik Kanunu'nun Hukuki Mesuliyete Dair Hükümlerinde Yapılan Yeni Tadillerin Tahlil ve Tenkidi, BATİDER, 1961, C. 1, s. 75 – 91 (Tandoğan, Trafik Kanunu).

TANDOĞAN, Haluk: Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara 1961 (Tandoğan, Mesuliyet Hukuku).

TEKİNAY, Selahattin Sulhi/**AKMAN**, Sermet/**BURCUOĞLU**, Haluk/**ALTOP**, Atilla: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul 1993.

TİFTİK, Mustafa: Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural İle Düzenlenmesi Sorunu, 2. Baskı, Ankara 2005.

TÖRE, Hayrullah Fütuhi: Araç Sahibinin (İşletenin) Sorumluluğu, AD, 1981, S. 3, s. 354 – 369.

TUNÇ, Ramazan: 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre İşletenin Sorumluluğunun Ortadan Kalktığı veya Hafiflediği Durumlar, ylt., Ankara 1990 (Tunç, İşleten).

TUNÇ, Ramazan: Çalınan veya Gasbedilen Motorlu Araçların Sebep Oldukları Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk YD, 1991, C. 17, S. 1 – 2, s. 68 – 87 (Tunç, Sorumluluk).

TUNÇ, Ramazan: Karayolları Trafik Kanunu'na Göre İşletenin Hukuki Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve İşletene Tanınan Genel Kurtuluş Kanıtı, (I) YD, 1991, s. 525 – 539, (II) YD, 1992, s. 169 – 187 (Tunç, Kurtuluş Kanıtı).

TUNÇOMAĞ, Kenan: Borçlar Hukuku, 1.Cilt, Genel Hükümler, 4. Baskı, İstanbul 1969.

TUNGA, Enis: KTK. 50. Maddesine Göre Araç Sahibinin (İşletenin) Sorumluluğunun Olumlu Şartları, Yasa Hukuk Dergisi, 1980/II, C. 3, S. 7 – 12, s. 941 – 985.

TURAN, Murat: İşletenin Hukuki Sorumluluğu, ylt., Ankara 2001.

ULUSAN, İlhan: Tehlike Sorumluluğu Üstüne, MHAD, 1970, s. 23 – 57.

UYAR, Talih: Uygulamada İhmal Edilen Bir Hüküm, Trafik Kanunu, Madde 50 ve Düşündürdükleri, AD, 1970, s. 304 – 311.

ÜLGİN, Hüseyin: Türk Hukukunda ve Milletlerarası Hukukta Karayolu İle Yolcu ve Bagaj Taşıma, Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından İkinci Taşımacılık Sempozyumu (24 – 25 Ocak 1985), Ankara 1985, s. 3 – 31.

ÜNAL, Mehmet: Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü, AÜHFD, C. 35, S. 1 – 4, s. 439 – 446.

ÜNAL, Salih: Motorlu Araçların Sebep Oldukları Zararların Tazmininde Kusurun Etkisi, ylt., Konya 1997.

VON TUHR, Andreas: Borçlar Hukuku (Çeviren: Cevat Edege), Ankara 1983.

YILDIRIM, Selda Devrim: 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Motorlu Araç İşletenin ve Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Maddi Tazminat Sorumluluğu, ylt., Isparta 1999.

YILDIZ, Mustafa: Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Sigorta, Erişim Tarihi: 27.10.2011 http://www.turkhukuksitesi.com/makale_253.htm.

YÜCEL, Çağrı: Motorlu Araçlar Sorumluluk Sigortasında Riziko İstisnaları, ylt., İstanbul 2006.